

Пугачова М.В.
доктор економічних наук
головний науковий співробітник
Інститут демографії та соціальних
досліджень ім. М.В. Птухи НАН України
м. Київ, Україна

ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ РЕЄСТРІВ ПІД ЧАС ПАНДЕМІЇ COVID-19

Електронні реєстри стали невід'ємною частиною функціонування державних інституцій, великих компаній і багатьох сфер життя приватних осіб. У документах ЄЕК ООН [1] реєстр визначається як результат систематичного збору даних на рівні одиниці, організований таким чином, що можливе їх постійне оновлення. А головною рисою реєстру є те, що кожен одиницю у ньому можна однозначно ідентифікувати, що зазвичай робиться за допомогою ідентифікаційних кодів (ключів). У передових країнах створено законодавство, що забезпечує створення та використання систем електронних реєстрів, особливо це стосується тих галузей, де циркулюють великі обсяги інформації. Головними для створення систем реєстрів європейськими експертами визначені базові: це реєстри, які створюють базову сукупність фізичних осіб (реєстри населення), реєстри нерухомості (адресні або будівель і житлових приміщень) та підприємств і організацій (бізнес-реєстри). Саме на базі цих реєстрів створено великі інформаційні системи, до яких можуть входити реєстри, кадастри і бази даних соціальної сфери, освіти, охорони здоров'я, податкові, пенсійні тощо.

У нашій країні останнім часом здійснено суттєві кроки в напрямку створення повноцінної системи електронних інформаційних ресурсів. Зокрема, у 2021–2023 рр. прийнято низку законів та постанов, серед яких головний, на нашу думку, – Закон України «Про публічні електронні реєстри», який набрав чинності 01 січня 2022 р. [2]. Він визначає, що публічний електронний реєстр – це інформаційно-комунікаційна система, що забезпечує збирання, накопичення, захист, облік, відображення, оброблення реєстрових даних та надання реєстрової інформації. Такі реєстри, бази даних і інформаційні системи вже протягом кількох років функціонують в Україні, а їх держателями є Державна міграційна служба (Єдиний державний демографічний реєстр, ЄДДР), Міністерство освіти (Єдина державна електронна база з питань освіти, ЄДЕБО), Міністерство юстиції (Державний реєстр актів цивільного стану громадян, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, Єдиний державний реєстр юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань, ЄДР та деякі інші), Міністерство охорони здоров'я (Електронна система охорони здоров'я eHealth, ЕСОЗ), Міністерство соціальної політики (Єдина інформаційна система соціальної сфери, ЄІССС), Державна податкова служба України (Державний реєстр

фізичних осіб – платників податків), Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру (Державний земельний кадастр) тощо.

Як базові реєстри законом визначені: ЄДДР, ЄДР, Державний земельний кадастр, Єдиний державний реєстр транспортних засобів, Державний реєстр речових прав на нерухоме майно, Реєстр будівель та споруд, Єдиний державний реєстр адрес. Наразі з цього переліку ще остаточно не запущено тільки два останніх базових реєстри – адрес і будівель та споруд. Але можна із впевненістю говорити, що як пандемія, так і російсько-українська війна не змогли суттєво вплинути на функціонування усіх державних реєстрів і систем.

Зрозуміло, що дуже важлива роль під час пандемії COVID-19 належить реєстрам сфери охорони здоров'я. Саме завдяки наявності ЕСОЗ і достатньо успішному її функціонуванню, зокрема – в онлайн режимі, пацієнти під час карантину могли отримати консультації лікарів, записатися до необхідних спеціалістів, а пізніше – і на щеплення від коронавірусу та деяких інших інфекційних хвороб. Це допомогло уникати великих скупчень людей у медичних закладах і лабораторіях. Слід підкреслити, що в Україні, на жаль, не відстежувались ланцюги передавання коронавірусу, навіть безсимптомними носіями, як це здійснювалось у деяких розвинутих країнах завдяки спеціальним медичним підсистемам (наприклад, у Сінгапурі [3] або Естонії [4]), а телемедицина теж не запрацювала повноцінно.

Карантин вплинув і на запровадження у численних фірмах, установах і організаціях дистанційної роботи, а у освітніх закладах – навчання. Через наявність відповідних електронних інформаційних ресурсів люди могли залишатися вдома, не заражаючись і не поширюючи хворобу.

Але на фоні пандемії великою проблемою підтримання електронних інформаційних ресурсів у робочому стані стала їх перевантаженість, яка відбилась не тільки на медичному персоналі, шпиталях і бригадах швидкої допомоги. Більш завантаженими під час пандемії стали й інші системи, більше або менше пов'язані із охороною здоров'я, тобто, ті, що безпосередньо стосуються заходів уряду щодо реагування на пандемію та пізніше відновлення – соціальної сфери (безробіття, фінансове забезпечення пацієнтів під час хвороби, облік і реімбурсація ліків, смерті, народження тощо), кредитів для малого бізнесу, статистичної системи та систем інших сфер функціонування держави [5; 6]. Уся відповідна інформація мала бути зібрана, захищена і збережена, щоби забезпечити надання основних адміністративних послуг.

Пандемія суттєво відбилась на внутрішньодержавних та міждержавних міграційних потоках: у низці країн наявність реєстрів системи охорони здоров'я дозволила вплинути на можливість пересування мешканців. Так, на рівні Євросоюзу було вперше запроваджено єдину цифрову систему відстеження сертифікатів про здійснення щеплення (або про перенесену хворобу) від коронавірусу SARS-COV-2 під час перетину кордонів.

Завдяки впровадженій платформі «Дія» в Україні теж надається багато державних послуг, що використовують інформацію з електронних реєстрів. Серед них не тільки сертифікат про щеплення від коронавірусу, але й декларування місця проживання (перебування), реєстрація народження, шлюбу,

отримання водійських прав тощо. Отже, мають задіюватись такі реєстри, як ЄДДР, Державний реєстр актів цивільного стану громадян, Єдиний державний реєстр транспортних засобів та деякі інші. І це також суттєво зменшило необхідність безпосереднього звернення до відповідних державних органів.

Важливим кроком ще до пандемії стало запровадження великими банками, а пізніше – переважною частиною інших банків, інтернет банкінгу, що дозволило суттєво зменшити скупчення людей у приміщеннях банківських установ, а отже – імовірність заразитися.

На жаль, українська ЕСОЗ ще не настільки розвинута, як в інших країнах, особливо північноєвропейських. Так, через свою медичну систему пацієнт зазвичай бачить призначення лікаря і здійснені щеплення, але не може продивитись результати досліджень (рентгену, МРТ, КТ тощо) і аналізів. ЕСОЗ не має поки важливих, на нашу думку реєстрів з інформацією про пандемію, аналогічних тим, які функціонують в інших країнах: реєстр ускладнень після одужання від COVID-19 та реєстр тестувань на наявність цієї хвороби (слід зауважити, що тестування проводяться як державними, так і багатьма приватними лабораторіями, тому інформація про результати тестування розпорошена) або реєстр одужання після неї, маючи на увазі, що наразі вже накопичено достатньо статистики, пов'язаної з цією хворобою та її наслідками. Отже, розвиток української ЕСОЗ, як і інших електронних систем, має продовжуватись, що наочно було продемонстровано під час пандемії.

Література:

1. Register-Based Statistics in the Nordic Countries: Review of Best Practices with Focus on Population and Social Statistics. United Nations publication, Sales No. E.07.II.E.11/ 2007. URL: <https://unstats.un.org/unsd/censusb20/Knowledgebase/Article10220.aspx>
2. Закон України «Про публічні електронні реєстри» від 18 листопада 2021 року № 1907-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1907-20#Text>
3. Puhachova M., Gladun O. Using electronic registries to study the COVID-19 pandemic and its consequences. Statistics in Transition new series & Statistics of Ukraine. A New Role for Statistics: Joint Special Issue, 2023. 24, 1, 275–292. DOI: 10.59170/stattrans-2023-015
4. Пугачова М.В., Гладун О.М. Реєстри систем охорони здоров'я північноєвропейських країн. Демографія та соціальна економіка. 2021. 4 (46). С. 21-37. URL: <https://doi.org/10.15407/dse2021.04.021>
5. Ashley L. The tsunami of data and the hard pivot to remote work and home school has stretched government information management capabilities to their limits. Nextgov. 2020. URL: <https://www.nextgov.com/ideas/2020/08/covid-19-threat-or-opportunity-electronic-government-records-capture-access-and-preservation/167432/>
6. AbouZahr C., Bratschi M.W., Cercone E., Mangharam A. et al. The COVID-19 Pandemic: Effects on Civil Registration of Births and Deaths and on Availability and Utility of Vital Events Data. American Journal of Public Health (AJPH). 2021. URL: <https://ajph.aphapublications.org/doi/abs/10.2105/AJPH.2021.306203>